

zijn en gaf ze den naam *Clupea alosa-finta*. Later gelukte het hem ook enkele volwas-sen exemplaren van deze kruising in handen te krijgen. Het zijn de nakomelingen van laat opgestegen en reeds in een vergevorderd stadium van geslachtsrijpheid ver-keerende elften, wien de tijd ontbrak om de hooger op de rivier gelegen paaiplaatsen te bereiken en die derhalve gedwongen waren, meer stroomafwaarts hun geslachts-produkten af te zetten, op de zelfde hoogte, waar de finten dit plegen te doen.

Deze bastaarden zijn thans in het voorjaar buitengewoon talrijk op onze groote rivieren. Bij een desbetreffend onderzoek in de jaren 1929, '30 en '31 hebben wij bij 479 individuen de kieuwboogstekels geteld en zijn daarbij tot het verrassende resul-taat gekomen, dat in ons materiaal slechts één — zegge één! — echte elft, 196 finten en niet minder dan 282, dat is ongeveer 60 %, bastaarden aanwezig waren. Daar deze laatste in hun uiterlijk het meest op finten gelijken, worden zij onder dezen naam op de vischmarkten, met name te Rotterdam, Gorinchem en Woudrichem aan-gevoerd en verkocht.

Dr. H. C. REDEKE.

GROTE WERKEN EN VOGELLEVEN.

DE KLEINE PLEVIER HEEFT WEER IN UTRECHT GEBROED!

't **W**as in de nazomer van 1936, dat we even ten Z.O. van Jutphaas een prachtig vogel-gebied ontdekten. Een grote, ondiepe plas omgeven door dijkjes, enkele strandjes en een paar modderige baaïen. Een gedeelte bestond uit voor driekwart onderge-lopen griend; de toppen der wilgen staken nog slechts boven het water uit.

Weliswaar een kunstmatig, maar toch een prachtig vogelterrein, evenals het beroemde Oost-zanergat bij Amsterdam behorend tot de familie „Modderbergplaats”. Het zou de eer te beurt vallen volgespoten te worden met bagger uit het nieuwe kanaal, dat ten O. van Vreeswijk in de Lek uitmondt. En deze moddervelden, eenmaal uitgedroogd, zouden de broedplaats worden van de kleine plevieren. Maar zover zijn we nog niet.

Wat hebben wij, Utrechtse middenlanders, er toch veel genoten en geleerd! Graag zouden we, systematisch het jaar rondgaande, de verschillende vogelwaarnemingen vertellen. Maar de hele aflevering van D. L. N. zou er mee volraken; trouwens het vertelde zou misschien voor ons, als herinneringen, boeiender zijn, dan voor de lezers. Daarom slechts een paar grepen uit onze rijke waarnemingen hier gegeven, om een indruk van het terrein te verschaffen.

In Sept. '36 sloegen er plotseling een paar honderd slobbeenden hier hun bivak op. Deze slobben waren de makste eenden, die we tot nog toe zagen. Voor je opvliegen? Geen denken aan. Ze peddelden slechts weg, met een boogje om je heen, nieuwsgierig achterom kijkend. 't Zijn enigszins koddige eendjes. Door hun korte hals lijken ze een beetje hoog in de schouders, en dan nog die formidabele lepelbek, die ze, naar het schijnt, met moeite voortduwen.

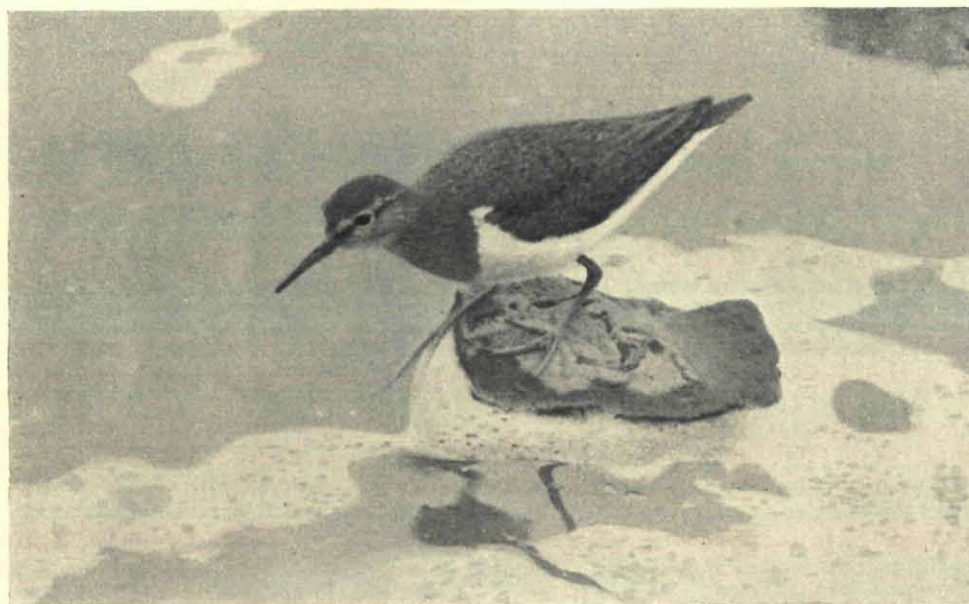
De gehele herfst scharrelden er ook koppeltjes bonte- en kleine strandlopers hun kostje op. Vooral de laatsten waren buitengewoon mak. Tot op enkele meters lieten ze je naderen en gingen rustig door met voedsel zoeken, ja zelfs een dutje doen.

Op 15 Nov. troffen we in de aanspoelsellijn een tweetal aan, dat we op het eerste gezicht niet thuis konden brengen. Alleen aan hun korte snavels zagen we met zaadeters te doen te hebben. Na vergelijken en nazoeken, bleken het ijsgorzen te zijn; niet zulke alledaagse gasten. De diertjes waren in volkomen winterkleed. Bij het ♂ vielen vooral de zwarte borstband en de mooie bruine

bovenkop op. Bedrijvig scharrelden ze in de angespoelde rommel. Tot op ongeveer zes meter konden we hen naderen, maar dan was het mis. Op kwikstaarten-manier brachten ze je het gehele slik over. Ook is er tweemaal de sneeuwgorz waargenomen.

In de vorstperiode van 28 Jan. en volgende dagen lag het stuk kanaal, dat reeds klaar was gekomen, dicht, niet met ijs, maar met eenden: grote zagers, 14 middelste zagers, nonnetjes, brilduikers, toppers, tafeleenden, kuifeendjes. Deze laatste drie waren er al het gehele najaar aanwezig geweest.

We maken een grote sprong naar twintig Maart, een dag, die we niet gauw zullen vergeten. Honderden kieviten, grutto's en tureluurs. Telkens ging de troep, wegens een voor ons onverklaarbare reden, de lucht in. Vooral de grutto's waren magnifiek. Pijlsnel ruisten ze over onze hoofden. Aaneengesloten zwenkten ze, rechts, links, omlaag, omhoog. Spreeuwen zijn indruk-

(Foto Nol Binsbergen)

Oeverlopertje.

wekkend, maar deze vogels met hun aanzienlijker grootte en de mooie roodbruine kleur op kop, hals en borst, dat is toch nog iets anders! Trapsgewijs kwamen ze weer naar beneden. Een eind snel dalend, dan weer zwevend, totdat hun poten in de zachte brij wegzakten. Tot hun buik ploeterden ze er in rond. En heel hoog, nauwelijks zichtbaar, trokken luid roepend weer andere grutto's voorbij, naar het N.

Op diezelfde zoste Maart holden er ook meer dan honderd bontbekpleviertjes over de slikrandjes. Een zo grote invasie van bontbekjes komt, geloven we, niet veel voor.

Een paar maal hebben we prachtig gezien, wat een invloed het bemerken van zo'n slik- en watervlakte, voedselgelegenheid dus, op de vogels heeft. Zo hadden we op een winterse dag een ontmoeting met een dertig grauwe ganzen. Machtig kwamen ze in de kijker in V-vorm op je aan. Maar eenmaal boven het „slik" gekomen, raakte het verband los. Ze begonnen te „gaken", enkelen daalden een weinig, kortom er was aarzeling. Het geluk was ons niet verder goed gezind en de ganzen vlogen door. Hetzelfde beleefden we o.a. heel mooi met een troep wulpen.

Een bron van genoeg werd voor ons ook de trek van de kleine zangers. De ene dag zat de

griënd vol met tiftjftjftjeffende tiftjftjes, de andere dag was het gezang van de fitis niet van de lucht. Ze bleven dikwijls een paar dagen en dan was het weer stil. Een duidelijk voorbeeld temeer van het „in étappes trekken” van de zangertjes.

Op 24 April namen we zes oeverpiepers waar op een oude, overgroeide vuilnisbelt, grenzende aan ons operatiegebied. Daar trof je ook in de drukste tijd van de voorjaars trek witte en gele kwikken werkelijk bij grote troepen aan. En rietgorzen, kneutjes, graspiepers. Daar spatte ook het witgatje uit het weggebrokkelde dijkkantje weg!

Op 17 Mei werden we verrast door één kanoetstrandloper en één krombekstrandloper. Men ziet, het gaat met mondjesmaat, maar het is toch aardig deze twee strandlopers zo ver in het binnenland aan te treffen.

Natuurlijk was en is er op dit terrein meer te zien en te horen, dan hier is verteld. Maar het was ons toch slechts om een indruk van het terrein te doen?

Ergens in de buurt moet een paar boomvalken hebben gebroed. Prachtig gezicht, een boomvalk achter een zwaluw. Maar dikwijls vingen ze ook braaf insecten.

Begin Juni kwamen de eerste kieviten. Jonge vogels en oude, die hun jongen al hadden grootgebracht, koppelden hier op de voedselrijke slikveldjes. Laten we tenminste hopen, dat de jonge kievitjes voorspoedig opgegroeid zijn. De tijd voor de kieviten om zich voort te planten wordt nl. aan beide zijden lelijk afgeknabbeld. Aan de ene kant het late eierrapen, aan de andere kant de maar steeds vroegere hooibouw. Niet dat de kieviten in het hooigras broeden, maar het lange gras vormt de enige dekking voor de jonge kieviten. Het is maar goed, dat de nieuwe vogelwet de raaptijd met acht dagen verkort, tot 20 April.

Tegen het midden van Juni groeide hun aantal gestadig aan. Het is aardig zo'n troep gade te slaan. Het gezelschap verradt zich door een verward, ruzieachtig „gekrieuw”. Dat is wat anders dan de uitdagende baltsroep van drie maanden geleden! Rustig zitten de vogels dicht op elkaar. Een beetje gekibbel, daar blijft het bij. Sommige zonnen zich, andere baden. Wanneer ze ons bemerken, schuift de troep eerst een eindje op. Als we ons helemaal bloot geven gaat de een na de ander op de vleugels, vadsig, met tegenzin lijkt het wel. Zwigend trekken ze af. De witte onderkanten blinken in de zon. Maar zo waren ze niet allemaal. Het gebeurde wel, dat een vogel zich uit de troep losmaakte en „lelijk” tegen je kwam doen, hoewel we toch haast met zekerheid konden zeggen, dat die kievit geen jongen had rondlopen. Hetzelfde hebben we bij de tureluur opgemerkt. Deze parmantige roodpoot heeft beslist niet hier gebroed. Er kon dus geen sprake zijn van het beschermen van nog niet vliegvlugge jongen. Toch maakte zo'n tuutje groot misbaar. Ook grutto's hebben ons dat een paar maal geleverd. Dit alles gebeurde op de kale slikvelden, in Juni en Juli. We denken het ons zo: De vogels, die zo'n drukte hadden kwamen kersvers van hun broedplaats. Ze hebben net hun jongen groot gebracht. Hoewel dat achter de rug is, blijft, op het zien van een mens, de eerste reactie nog: herrie maken, afleiden. Dit slijt pas op den duur. Heel waarschijnlijk is, dat deze vogels in familieverband komen koppelen. Ze zouden dan nog enige tijd met de reeds vliegvlugge jongen op blijven trekken, wat te meer aannemelijk is, aangezien ze maar gewoonlijk één broedsel per jaar grootbrengen.

En nu de kleine plevier! De 17de April was guur. Zware, grauwe, laaghangende wolken kwamen dreigend aanstormen, een grijs regengordijn trekkend over het land. Op deze dag maakten we voor het eerst van ons leven kennis met de kleine plevier. Hij vloog boven zijn toekomstig broedgebied. Maar hoe! Nu eens leek hij op een gierzwaluw, dan weer op een stotende sperwer. De baltsvlucht van de kievit is „rond”, van de kleine plevier „spits”.

We vermoeden overigens, dat de broedbiologie van kievit en kleine plevier wel heel weinig van elkaar zullen verschillen. In ieder geval vinden we de ceremonies van de kievit, het kuiltje draaien en strootje rapen, haast ongewijzigd terug bij de kleine plevier.

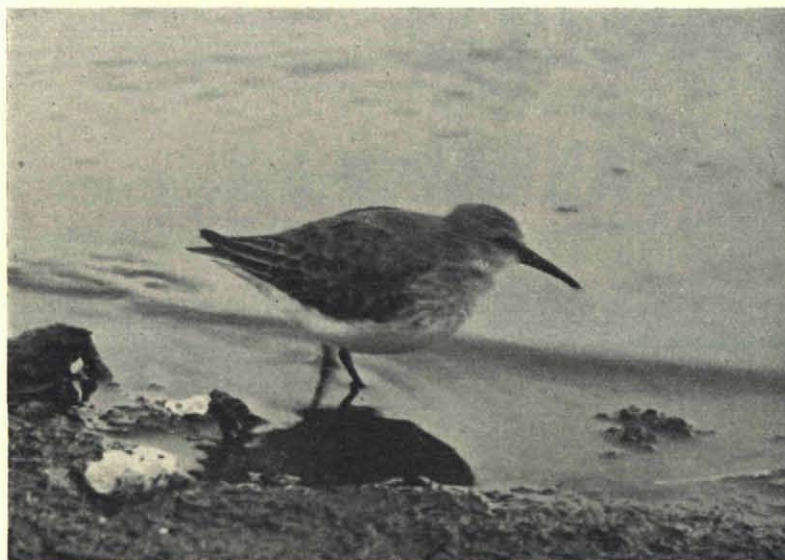
Beide vogels behoren dan ook tot de plevierenfamilie. Het trof prachtig, dat eerste ondergetekende dit voorjaar eens extra op de kievit gelet had. Het kuiltje draaien kunnen we onderverdelen in het wippen, het eigenlijke draaien en een beweging, die we de symboolhandeling

van het treden noemen. Op dit laatste idee bracht Dr. J. Verweij ons. Onze andere waarnemingen vonden we terug in een artikel van Dr. J. Verweij in D. L. N. jaargang 1927-28.

Maar laten we de kleine plevier maar eens in z'n ceremonie volgen. Als men zich voorstelt, dat de pootjes als steunpunt fungeren en het verdere lichaam als plank, kan men zich het „wippen” wel voorstellen. Wanneer onze plevier zo vriendelijk is zijn repertoire af te werken, laat hij zich vervolgens voorover zakken en draait met borst en vleugelbogen een kuiltje. Onder het draaien zien we achterlijf en staart een schokkende beweging maken, misschien de symboolhandeling van het treden. Ook het ♀ „treedt” zo. Tijdens het draaien, krabbelen de pootjes achteruit.

Bij het strootje rapen neemt de vogel een strootje, schilfertje klei of steentje in de bek, en gooit dit met een ruk of over de linker, of over de rechter schouder naar achteren. Deze beide han-

delingen, kuiltje draaien en strootje rapen, zien we nog bij verschillende andere vogels; ze zijn bekend genoeg. Vaak worden beide ceremonies verenigd. De mooiste vorm is wel deze: Er is een kuiltje waar beide vogels om de beurt in draaien (hierin samengevat wippen, het eigenlijke draaien en de symboolhandeling van het treden). De vogel, die buiten het kuiltje staat raapt strootjes.

(Foto Nol Binsbergen)

Bonte Strandloper, volkomen winterkleed.

Beide ceremonies, kuiltje draaien en strootje rapen, zijn symbool-handelingen van de nestbouw. De vogels lopen als het ware vooruit op handelingen, die zij weldra, in de hoogtijd van hun leven, werkelijk zullen verrichten. Het is blijkbaar een uitlaat voor hun emoties. De kievit raapt en draait heel druk in de eerste weken van zijn huwelijk. Het ♂ en ♀ zijn pas verenigd, de drukke voortplantingstijd met al wat dat met zich mee brengt staat voor de deur, enfin de dieren zijn opgewonden. En hij en zij draaien om het hardst. Nol Binsbergen vertelt in een artikel over de steltkluut, dat deze vogels in de eerste dagen, dat de schuilhut bij het nest stond, zodat ze er nog een weinig kopschuw van waren, geregeld strootjes raaptten. Dit was bij alle vogels, die deze ceremonies „hebben”, en die hij fotografeerde, het geval. Ook de kleine plevier begon eens, toen we in de buurt van zijn jongen kwamen, te rapen en te draaien; dus niet alleen rapen. We voelen dan ook veel voor de mening: deze handelingen zijn uitingen van emoties, in de ruimste zin, die veroorzaakt worden door de aanstaande voortplantingstijd of door opwindende gebeurtenissen tijdens die periode.

Bij de kievit zagen we, dat het ♂ haast uitsluitend begon te rapen en te draaien, als er een ♀ in de buurt was. In de meeste gevallen ging het ♀ dan meedoen. Het gevolg (biologisch doel) van deze ceremonies is waarschijnlijk niets anders, dan dat ♂ en ♀ nader tot elkaar gebracht worden.

De kieviten draaien en rapen heel druk in de eerste weken van hun samenzijn. Later zagen

we het zo goed als niet meer, alleen van enkele paren, toen ze aanstalten maakten tot een tweede broedsel.

Paringsuitnodigingen of -inleidingen zijn bovenbeschreven ceremonies in ieder geval niet. Een paring van de kleine plevier geschiedde na enig staartvertoon.

Wanneer men het bovengenoemde artikel van Dr. J. Verweij eens naleest, zal men over de kievit precies dezelfde dingen verteld vinden. We stellen er prijs op nog even te verklaren, dat dit artikel ons eerst onder ogen kwam, toen we onze waarnemingen reeds gedaan hadden.

Tot 20 Mei zwierf er een troepje van twintig bontbekjes over het gebied. Beide plevierensoorten, kleine en bontbek, trokken zich niets van elkaar aan. Gescheiden zochten ze voedsel, waren meestal niet in elkaars buurt aan te treffen. Alleen wanneer ze om de een of andere reden opgejaagd waren, sloten de kleinen zich wel eens in de vlucht bij de bontbekken aan.

Aan verschillende ondiepe plasjes, droevige restanten van de grote plas, troffen we altijd een zestal kleine plevieren, die blijkbaar niets anders te doen hadden dan voedsel te zoeken, op te passen, dat ze niet overvallen werden en te dutten. Maar op de reeds opgedroogde opsputvelten waren ook pleviertjes. Later bleken de plevieren van de kleine plasjes doortrekkers te zijn; midden Mei waren ze verdwenen. Herhaaldelijk zagen we felle achtervolgingen. De achtervolger was dan een broedvogel, de achtervolgde een doortrekker.

(Foto Nol Binsbergen)

Bontbekplevier.

We zeggen niet teveel, als we beweren, dat er in 't geheel zeker drie paar kleine plevieren hebben gebroed. We hebben echter slechts één nest gevonden. Het is te begrijpen, dat we erg zuinig op onze kleine plevieren waren. Zo hadden we ook besloten niet naar nesten te zoeken, maar ze alleen „af te kijken”. En dat vraagt tijd, veel tijd. We hadden slechts de twee vrije middagen en een enkele Zondag om ons jachtgebied te bezoeken. Maar op 22 Mei hadden we geluk. Eén van ons drieën zat weer eens te kijken en nog eens te kijken. Langs het waterkantje liep één pleviertje voedsel te zoeken, dat hadden we nu al twintig maal gezien. Maar daar kwam plotseling luid „prieënd” nummer twee. Het duurde niet lang of beide vlogen terug naar een hoger gedeelte. De waarnemer was alleen en kon maar één plevier tegelijk in de kijker houden. En natuurlijk koos hij de verkeerde! Al gauw vloog zijn vogel terug naar het lokkende slikstrookje. Maar de ander, waar was die gebleven? Nu of nooit! Gauw in een trechter gaan liggen. Deze „trechters” ontstaan bij het opsputten, daar, waar modder en water uit de buis kolken. Nauwelijks was deze schuilplaats bereikt, of daar kwam hij aan. De grond om de „trechter” liep iets af, zodat het pleviertje — het steekt niet veel boven de omgeving uit — het kleine stukje mensenhoofd niet kon zien. Daar kwam ie aanrollen, handig tussen de kluiten doorslingerend. Stop, een hikje en daar ging ie weer. Als het zo doorging liep hij straks nog over je hoofd. Maar neen, daar staat hij stil, kijkt nog eens wantrouwig om zich

heen, hikt, zakt door z'n hielgewricht. schuifelt en wiebelt . . . Het kleine pleviertje zit op z'n vier eieren. Het eerste en laatste kleine plevierenest is gevonden! Nog een paar minuten, de oogleden knippen toe, af en toe even spleetjeglurend. Ja, het is nu goed te zien, dat ze oranje zijn! Het broedterrein was zandig met kleine steentjes. De vier eitjes lagen op een vloertje van gruissteentjes, verder niets.

Na deze ontdekking zaten we niet stil, of beter gezegd juist wel, maar het lukte ons niet een tweede plevierenest erbij te vinden. Op 29 Mei gedroegen de kleine plevieren op een ander deel van het terrein zich, alsof ze daar jongen hadden rondlopen. We spraken in het begin van dit artikeltje over driekwart ondergelopen griend. In diezelfde griend, nu voor driekwart ondergespoten, hadden de plevieren hun jongen gebracht. Eens kuierde zo'n donsballetje voor ons uit, maar in 't algemeen hielden ze zich prachtig verstopt, terwijl de ouden probeerden ons weg te lokken. Ze hadden heel aardige maniertjes. Behalve het algemeen gebruikelijke in kringen al roepend rondvliegen, komen ze, zó, dat je het wel moet zien, aanlopen: hikkend, want ze verkeren in opwindning. Maar wat krijgen we nu? Gaat het pleviertje zitten broeden? Inderdaad laat het 't zo voorkomen. Wiebelt en schuifelt weer en daar zit het. We moeten toch eens even gaan kijken, maar weg is hij al; we vinden slechts een loze indruk van een mensenvoet, misschien wel van onszelf. Komen we erg dicht bij de jongen, dan vertonen de ouders verlamningsverschijnselen. Vallen half op één kant, slepen met een vleugel en spreiden de staart uit, waarbij veel wit te zien komt. Men begrijpt, dat dit alles zich ook niet onder doodse stilte afspeelt. Maar de verschillende geluiden beschrijven kunnen we niet. Die moet men zelf gaan horen. Hun gewone roep is „lie-wuup” (hoog-laag).

Op 29 Mei had ons pleviertje drie jongen, sluik nog. Het vierde ei was onaangepikt. De volgende morgen waren we alweer vroeg bij onze zorgenkinderen. We hadden ons nog niet in de „trechter” geïnstalleerd of de beide ouders streken neer. En als uit de grond gerezen liepen daar plotseling de vier jongen rond; het laatste ei was ook uitgekomen! Alleraardigste donsballtjes met naar verhouding te grote poten. Ze hadden reeds dezelfde tekening als de ouden. We hebben allemaal wel eens een kloek met kuikens gezien. Nu bij de kleine plevieren ging het net zo toe. De jongen klommen over hun ouders heen, wrongen en verscholen zich onder de vleugels van ma, in de borstveren van pa. Langzaam zakte het troepje af naar het voedselrijke slik, dat reeds knapjes begroeid raakte met waterweegbree en blaatrekkende boterbloem. De jongen druk heen en weer hollend, de ouders zorgzaam lokaal en speurend. We waren getuige geweest van het de wijde wereld intrekken van vier kleine pleviertjes! Van deze menselijke belangstelling hadden ze geen nadeel ondervonden. Maar zou het verder goed gaan? Het is erg lastig uitgevlogen of uitgelopen jonge vogels op hun verdere levensweg te volgen. Met de kleine plevier ging dit ook niet zo gemakkelijk. We hebben reeds verteld, dat de kleine plevieren hun jongen naar plaatsen brachten, waar ze zich konden verstoppen. Dit deden ze in ieder geval, als ze meenden, dat hun jongen gevaar liepen. Op 12 Juni waren twee plevieren in een bepaald gedeelte van de griend erg angstig; op 10 Juli en de maand daar tussen toonden ze zich nog angstig. Tussen deze twee data hebben we hen er stelselmatig aangetroffen en altijd waren ze bang. Menig uurtje hebben we in een schuiltentje zitten kijken. Zo gauw we echter niet meer te zien waren, streken de pleviertjes neer in het dichtste van de griend; jongen zagen we dan nimmer. We mogen wel aannemen, dat het gedurende die tijd dezelfde plevieren geweest zijn. Als we verder nagaan, dat er uit het gedrag van de plevieren reeds op 29 Mei viel af te leiden, dat hun eieren op uitkomen stonden, dat er misschien al jongen waren, mogen we, geloven we, wel beweren, dat de kleine plevier zeker zes weken voor zijn jongen blijft zorgen. Misschien lijkt deze berekening wat al te gewaagd. Maar het aantal broedparen was gering, het terrein niet te uitgestrekt, tweede broedsels zijn, dat kunnen we met een gerust hart verklaren, niet voorkomen.

Op 17 Juli zaten twee jonge kleine plevieren van dit jaar zich op een droog gevallen slikstrookje te zonnen. Dat het jonge waren, konden we zien aan de nog onvolmaakte koptekening. Een oude

plevier maakte alarm. 't Was wel niet zo heel erg meer, het bleef bij een zenuwachtig heen en weer hollen, onder voortdurend geroep en gehik. Achteraf bedachten we ons, dat hier reeds lang pleviertjes gealarmeerd hadden. We hadden daar echter nooit veel aandacht aan besteed. De twee jongen waren geheel volwassen en konden zich heel goed uit de voeten maken. Voor ons een bewijs temeer, dat de kleine plevier nog lange tijd voor zijn jongen blijft zorgen.

Dat was de kleine plevier. Onder enig voorbehoud maken we melding van nog een broed-geval, dat de moeite waard is, nl. van de purperreiger. In dat gedeelte van de griend dat nog onder water stond en dat een prachtig waterwoud vormde, hebben de purpers gebroed. Tenminste dit hebben we uit de gegevens geconcludeerd, want door de terrein-moeilijkheden was het onmogelijk naar een nest te zoeken.

't Was midden Mei, dat op een middag uit een rietstuk een luid gezucht opsteeg. We dachten eerst, dat het een roerdomp was, maar een purperreiger klom naar boven en vloog, blijkbaar erg geschrokken, ijlings weg. Bij deze ene ontmoeting zou het niet blijven. Verscheidene malen joegen we hierna purpers uit dit rietstuk. Maar op andere gedeelten van het terrein zagen we ook purperreigers. Zouden ze er werkelijk broeden? Neen, het was te mooi, om dat te denken. Maar de jongen bleven niet uit! Geheel effen bruin waren ze, misten de mooie kleuren aan de hals. Als het verenkleed nog geen doorslag kon geven, dan was 't zeker de zeer onbeholpen manier van vliegen. Een paar slagen en ze duikelden terug in het beschermende riet. Eens zijn we de griend binnengedrongen. In een droge periode was nl. het water zoveel gedaald, dat er randjes bloot kwamen. En daar vlieg-liepen plotseling voor ons uit zes jonge purperreigers, die niet wisten hoe gauw ze het riet moesten bereiken. Omdat het er zes waren, mogen we hier misschien uit afleiden, dat er twee paar gebroed heeft.

De purperreigers waren niet zo zeer schuw, als wel erg voorzichtig. Als ze ons bemerkten, en ze bemerkten elk klein ongerechtigheidsje, bleven ze net zo lang zweven, totdat wij of het weg was. Hadden we eens erg veel tijd, dan streek zo'n purper ten langen leste neer op een geheel andere hoek van dit boeiende gebied. Ze visten anders veel op de plas, hun broedgebied zelf. Er zat dan ook zeer veel vis. Na midden Augustus waren de purperreigers verdwenen.

Wat de plantengroei betreft, nimmer zagen we een snellere. In het voorjaar, begin Mei één grote, zo goed als kale vlakte. Een hoger gedeelte overstrooid met bonken veen en klei, een laag gedeelte, nauwelijks drooggevallen, onbegaanbaar, en doorsneden met kreekjes. Midden September één dichte wildernis. Meterhoog bloedblad, tandzaad en waterpeper op het drogere deel; het natte is herschapen in een zich zelf gezaaid hebbende griend. Tussen en naast deze

(Foto Nol Binsbergen)

Kievit.

griënd een haast ondoordringbare vegetatie van waterweegbree. Een anderhalve maand geleden groeide en bloeide hier ook nog volop de blaartrekkende boterbloem. Wat hebben die dingen een zaad gemaakt. De grond om de oude plant zag geheel bruin van de ontelbare zaadjes. Nu is de oude plant afgestorven, maar de grond om z'n rottende voet ziet groen van de jonge plantjes. En zelfs is hier en daar dat groen alweer overspikkeld met geel, de tweede generatie bloeit. De blaartrekkende boterbloem groeide in duidelijke kringen: de vroegere aanspoelsel-lijnen. Het water daalde immers voortdurend. Het zaad zal aangespoeld zijn. Het is nu maar de vraag, hoe is dat zaad hier gekomen? Hebben watervogels die zaden hier gebracht, of zijn ze met de modder mee opgespoten? Dit laatste zou wel kunnen, want het tracé van het kanaal was reeds enige tijd moerassig, omdat men hier de grond voor de kanaaldijken vandaan gehaald had. En dan, dit terrein was bij uitstek gunstig voor deze blaartrekkende boterbloem. Er waren ook nog geen andere planten. Daarom zal een zeer groot percentage van het zaad, dat op dit terrein raakte, ontkiemd zijn. Deze plant was een kolonist, had voedzame grond en kon maar groeien, groeien. Als voorbeeld van een plant, die zowel onder water, als boven water — mits de grond vochtig blijft — naar hartelust groeit en bloeit, noemen we de voorjaarshaarsteng, *Callitriche vernalis*. Tussen de griënd, waar vroeger de plas was, vonden we overal de groene kussentjes. Eind October bloeiden ze nog. Hun blaadjes zijn typisch ronddorrend geworden.

Natuurlijk zagen we nog wel meer kleinigheden, waarvan je zegt: Hé, dat is aardig! Maar waarom deze hier te vertellen? Iedereen, die buiten uitkijkt, kan ze zelf zien!

Men zal zich misschien afvragen: Bood dit gebied nu enig landschapsschoon, of is het slechts een modderpoel, overwoekerd door een ongeëvenaarde onkruidvegetatie? Volgens ons bood het dit zeer zeker! Men had er moeten lopen, toen de velden waterpeper bloeiden. Eén rode zee. En dan nog zulk mooi, kalm rood. Of toen de waterweegbree bloeide met duizenden en nog eens duizenden bleek-paarse bloempjes, zodat een teer waas lag over het donkergroene blad.

Het grootste gedeelte van ons slik is nu alweer lang verdwenen. Maar de onkruidvelden bieden ook weer veel. Grote troepen kneutjes en ringmussen, groenlingen en vinken scharrelen er over en door de afstervende planten, zich te goed doende aan hun zaad. Misschien, dat een koppel patrijzen, dat een zandbad nam, plotseling met veel geraas opvliegt. Maar er is nog een klein gedeelte, dat slik is. Hier kwekkeren honderden wilde eenden, slobberen de slobben, staan de smienten en pijlstaarten op hun kop te grazen van de bodem. Hier zigzaggen de snippen voor je voeten weg, of kun je ze prachtig bekijken, hun tekening bewonderen. Groenpootruiters laten hier hun witte rug en staartbovenkant, zwarte ruiters alleen maar hun witte rug zien. Wulpen waden er op hun grijze poten. Kieften krakelen er, of staan te dutten. Midden September kregen ze het nog eens even te pakken. Ze buitelden en riepen als in het voorjaar. En nog altijd zwierven de kokette talinkjes over de rietpluimen.

Hoe lang nog? Maar dit is juist het boeiende van dit terrein. Het verandert voortdurend. Mocht men dit gebied eens bezoeken, dan zal het waarschijnlijk tegenvallen. Slechts door geregelde bezoeken ziet men de voortgang, leert men het goed kennen en waarderen!

Utrecht, Nov. 1937.

HENK SILLEVIS.

NICO MARRA.

HENK HOLTMAN.

INHEEMSE PLANTEN IN DE VOLKS- GENEESKUNDE.

In een vorig artikel hebben we gezien, dat de *Urtica*-soorten sinds onheuglijke tijden tot op heden in de volksgeneeskunst als antarthriticum ¹⁾ gebruikt worden, ook in ons land en aangrenzende gebieden. Doch niet alleen tegen jicht en reumatiek, ook tegen tal van andere